

Els gironins de les Bases de Manresa

Josep Clara

En la llarga i inacabada història de les reivindicacions catalanistes que s'han proposat de reformar legítimament el model centralista i unitari de l'Estat espanyol sortit de la revolució liberal del segle passat, Barcelona ha estat sempre la gran protagonista, el motor de les mobilitzacions que s'han estès per tot el país, en major o menor intensitat, segons el grau d'integració social i de desenvolupament intern.

Així, com ja va succeir en els moviments del republicanisme federal del sexenni 1868-1874, en el projecte de constitució per a l'Estat català (1883), el Memorial de Greuges (1885) o en la celebració del Primer Congrés Catalanista (1880), en les deliberacions que a Manresa aprovaren les Bases per a la Constitució Regional Catalana del 1892 hi participaren els gironins. En aquestes pàgines ens limitarem a presentar els noms dels qui estaven més compromesos amb aquell moviment, a precisar quins sectors representaven i a valorar llur aportació directa a la discussió del document aprovat.

Els delegats

En la publicació de les deliberacions de l'assemblea de Manresa, convocada per la Unió Catalanista, hi trobem una llista de cap a 250 noms que corresponen als delegats que hi foren cridats a assistir-hi en representació de les diverses comarques i poblacions del Principat. És sabut que a l'hora de la veritat no hi assistí ni la meitat dels apuntats al llistat, però la relació serveix per aproximar-nos al component social i geogràfic dels homes vinculats al moviment catalanista de signe conservador i regionalista.

Les comarques de Girona —amb 43 delegats— superaren les de Lleida i Tarra-

gona, que en comptaren 38 i 33, respectivament. La resta, més de la meitat del conjunt, corresponia a les de Barcelona, que constituïa la força cabdal de la mobilització.

Dintre de les comarques gironines, el Baix Empordà i la Selva hi aportaren 8 representants. La Garrotxa i el Gironès n'hi tenien 7, l'Alt Empordà 6, la Cerdanya i el Ripollès 3, i el Pla de l'Estany 1. Xifres que assenyalen la màxima representació a les més dinàmiques i desenvolupades, i per contra, la mínima a les més aïllades per la geografia física i les comunicacions. El cas de Banyoles s'ha de posar, al nostre entendre, més en relació amb la poca superfície de la demarcació que no pas amb una posició antiliberal o tradicionalista, fet que en tot cas hauria servit per referir-se a la Garrotxa —afectada també per les terres muntanyoses—, però ja veiem que la comarca d'Olot va enviar una representació activa a Manresa. Cal recordar que a Olot existia un centre catalanista des del 1887.

Cal anotar, de tota manera, que no tots els representants d'un municipi o comarca residien en la població que representaven. Per posar uns exemples coneguts, Joaquim Riera i Bertran, representant qualificat de Girona, vivia a Barcelona des que el 1876 va esdevenir funcionari de la Diputació barcelonina; Emili Saguer, bé que originari de Maçanet de Cabrenys, era de fet notari de Girona; el marquès de Vallgornera, representant de Castelló d'Empúries, residia normalment a Olot...

Pel que fa a la procedència social dels representants, la composició del grup gironí no s'apartava de la tònica general del conjunt. Si comptem la professió dels delegats esmentada en primer lloc, obtenim dades indicatives: 9 propietaris, 7 advo-

Francesc Monsalvatge i Fossas

cats, 7 propietaris, 3 apotecaris, 3 comerciants, 3 fabricants, 3 metges, 2 mestres d'obres, 2 notaris, 1 banquer, 1 catedràtic, 1 cronista; i un darrer la professió del qual no consta.

Això permet de certificar que la base del moviment regionalista responia a la mentalitat d'uns sectors acomodats, de propietaris i professionals, que identificaven Catalunya amb les seves aspiracions —oblidaven les classes populars i no plantejaven la democratització de la política de la Restauració—, i que per això necessitaven un espai de poder polític per defensar els propis interessos econòmics i socials.

A nivell polític, el ventall d'opcions representades a Manresa pels delegats gironins es nodria fonamentalment de membres vinculats al moviment literari de la Renaixença (Botet, Bosch de la Trinxeria, Ferrer, Girbal, Riera...), de conservadors com Vayreda, Vallgornera, Saderra, Monsalvatge, Espona, que van passar del tradicionalisme o dels partits dinàstics al regionalisme. No hi havia ni obrers ni federals; hi mancava el que normalment hom coneix com a organitzacions d'esquerrers. Riera i Bertran, que durant el sexenni 1868-1874 havia defensat la línia republicana intransigent, el 1892 es presentava ell mateix com a regionalista de tota la vida.

Joaquim Riera i Bertran

Quatre veus

Joaquim Riera i Bertran, Martí Roger, Josep Torras i Josep Esquena van ser les quatre veus gironines que es van fer sentir en la defensa o la crítica de l'articulat del document que s'havia d'aprovar. Un cinquè, Joaquim Vayreda, industrial i artista-pintor d'Olot, figurà com a vocal de la Junta Permanent de l'entitat convocant i presidí una sessió.

Riera i Bertran encetà les deliberacions del primer dia bo i defensant la totalitat del projecte. Va sostenir que els partits polítics havien perdut eficàcia i credibilitat i que, en canvi, el projecte de les Bases representava una puresa d'aire, un moviment regenerador. Més enllà de la forma de govern, digué que era més important la vindicació de la pàtria; però deixà ben clar que no es tractava de voler «aislar a Catalunya del conjunt nacional de què forma gloriosa part integrant», és a dir, d'Espanya, sinó que Catalunya es governés ella mateixa i subordinant-se només en allò que podria atemptar a la sobirania de les altres regions.

En el decurs de la darrera sessió, una vegada aprovades les Bases, Riera tornà a parlar per condensar les impressions satisfactòries dels congregats. Va remarcar la prudència del document, la superació del dilema monarquia-república de cara a la

forma de govern i que els acords constituïen una doctrina clara i definida. Les seves paraules eren, doncs, ben allunyades de les que havia expressat l'any 1870 en forma versificada:

*Catalán, desde Felipe
sufres terribles azotes;
catalán, nutriendo reyes
nutrirás sólo opresores.*

Martí Roger presentà una esmena a la Base primera. Acabà la intervenció afirmant que considerava de gran importància «no transigir en res amb aquest modern absolutisme anomenat sistema parlamentari, que baix la careta de la llibertat s'ha fet amo de la majoria de les nacions i entra de ple en lo verdader sistema representatiu». Però, a prec del senyor Permanyer, finalment retirà l'esmena per no fonamentar discòrdies.

A la segona sessió va tenir novament la paraula per ratificar-se en les idees expressades anteriorment i per mostrar-se disconforme de les propostes exposades per Prat de la Riba referides a les Bases 8, 9 i 10. Roger estava preocupat pels conflictes entre els poders i es pronunciava per la incompatibilitat entre els funcionaris de cada poder i de la irrelecció temporal. Tanmateix, Prat de la Riba insistí en la necessitat de crear un poder moderador per dirigir i harmonitzar les relacions entre els diferents poders.

Josép Torras va ser l'encarregat de defensar la Base que inicialment era la setena i que feia referència al fet que Catalunya seria l'única sobirana del govern interior, que dictaria lliurement les lleis orgàniques i s'encarregaria de totes les atribucions que no corresponguessin al poder central. Amb aquestes atribucions —remarcava— «Catalunya, que al ésser més catalana no seria pas menos espanyola, podria aplicar sa activitat y sas aptituds a la satisfacció de sas necessitats, y nostres admirables instituciones (...) serían com han estat sempre models per als demás pobles y la manifestació més patent y més clara de esperit pràctic, enérgich y pensador de nostra rassa».

Josép Esquena, finalment, presentà una esmena perquè el sometent no fos una força secundària per al sosteniment de l'ordre públic, sinó la base de l'exèrcit.

Els delegats gironins

Alt Empordà

Castelló d'Empúries: marquès de Vallgornera, hisendat.

Figueres: Josep M. Martí, hisendat.

Francesc Rovira, notari.

La Jonquera: Carles Bosch de la Trinxeria, hisendat.

Maçanet de Cabrenys: Emili Saguer i Olivet, notari.

Roses: Benet Falp, propietari.

Baix Empordà

La Bisbal: Ramon E. Bassegoda, metge.

Sebastià Pi, mestre d'obres.

Josép Torras i Sampol, advocat.

Calonge: Anton Reig, propietari.

Palafugell: Narcís Massas, apotecari.

Palamós: Martí Roger, advocat.

Sant Feliu de Guíxols: Pere Pascual, mestre d'obres.

Solius: Joan Vicens i Puig, hisendat.

Cerdanya

Das: J. Pons, propietari.

Puigcerdà: Josep M. Martí, apotecari.

Miquel Salvador, hisendat i fabricant.

Garrotxa

Besalú: Josep Traver, propietari.

Maià de Montcal: Pau Casabona, propietari.

Montagut: Ramon Ferrusola, propietari.

Olot: Josep M. Basil, comerciant.

Josép Esquena, fabricant.

Francesc Monsalvatge, banquer.

Josép Saderra, advocat i propietari.

Gironès

Cassà de la Selva: Cosme Oliver, comerciant.

Girona: Joaquim Botet i Sisó, advocat.

Joaquim d'Espona, catedràtic.

Joan Bta. Ferrer, advocat.

Enric C. Girbal, cronista de Girona.

Joaquim Riera i Bertran, advocat i escriptor.

Llagostera: Jaume Coris, fabricant.

Pla de l'Estant

Banyoles: Ferran Perpinyà i Pujol, fabricant.

Ripollès

Camprodon: Gabriel Claret, comerciant.

Josép de Sitjar i de Carreu, hisendat.

Ripoll: Tomàs Raguer, apotecari.

Selva

Arbúcies: Miquel Pons, metge.

Blanes: Josep Cortils i Vieta, propietari.

Joan Garriga i Massó.

Breda: Esteve Casanovas i Ramió, hisendat.

Artur Osona, propietari.

Lloret de Mar: Josep Llobet, propietari.

Santa Coloma de Farners: Joan Mon, advocat.

Vidreres: Salvador Massa, metge.

Per acabar

A Manresa es van aplegar, en teoria, representants de les diverses regions de Catalunya, però la veu cantant del moviment regionalista va ser sobretot dels representants de Barcelona i Girona.

El ressò de l'esdeveniment a la premsa gironina de l'època, en canvi, no suscità un interès especial. Més aviat passà per alt. En aquest sentit és simptomàtic que la *Revista de Girona* no en digués res, essent-hi cridats homes com Girbal, Botet, etc. que n'eren els animadors. També és sorprenent que aquests homes publicuessin treballs en català a *La Renaixensa*, de Barcelona, i, en canvi, ho fessin majoritàriament en castellà a Girona. Però els fruits del programa de Manresa no van trigar a manifestar-se per un altre cantó: el 1894 fou fundat el Centre Catalanista de Girona i sa Comarca i *Lo Geronès* contribuï a divulgar la doctrina regionalista. La posterior fundació de la Lliga Regionalista n'aprofità bona part del treball realitzat.

Finalment, cal insistir en un fet: el catalanisme, en els seus orígens, va tenir unes formulacions plurals. Reduir-lo a les Bases de Manresa o al desenvolupament posterior de Prat de la Riba i la Lliga Regionalista és fer trampa.

Josep Clara és historiador

Bibliografia

- Bases per a la Constitució Regional Catalana. Manresa, març de 1892. Vic, Eumo, 1991.
- CANAL, Jordi; CASACUBERTA, Margarida: «Conservadors i integristes a Olot a final del segle XIX. Un apropament a partir de l'anàlisi de la seva percepció de la crisi finisecular», dins *Vitruvi*, 2 (1987) i pp. 61-70.
- GONZÁLEZ CASANOVA, J. A.: *Federalisme i Autonomia a Catalunya, 1868-1938*. Barcelona, Curial, 1974.
- Memorial de Greuges de 1760. Projecte de Constitució de l'Estat Català de 1883. Memorial de Greuges de 1885. Missatge a la Reina Regent de 1888. Bases de Manresa de 1892*. Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1990.
- VINYAS i COMAS, Joan: *Memòries d'un gironí*. Girona, Imp. Masó, 1932.

Les Bases en una novel·la inèdita de Joaquim Vayreda

Teresa Planagumà

Joaquim Vayreda i Vila moria el 31 d'octubre de 1894 (1). Dels articles publicats a la seva memòria, només el de Josep Berga i Boix fa esment de la seva faceta literària. (2) Una faceta que se li despertà tardanament si tenim en compte les paraules adreçades a Carles Pirozzini, el 24 de novembre de 1885, en què li diu, referint-se a un text que li envia, que no ha nascut per a escriptor (3).

Berga, en l'article suara esmentat, escriu: «penso que ningú no sap encara, ni sa mateixa família, una tecla que tocava admirablement. En Vayreda escrivia». No ens ha d'estranyar gens que Berga conegués aquesta activitat tan secretament portada per Vayreda. Ambdós havien mantingut una llarga i ferma amistat, que havia començat de joves quan havien coincidit a les classes de gramàtica que feia un frare ex-claustrat d'Olot, i una es-

treta col·laboració en quantitat de projectes de caràcter cultural i professional. Tant és així que en el manuscrit inèdit de les *Tres Generacions*, quan encara és un esborrany, ja trobem la petja de Berga. Aquest li corregeix paraules, li suggereix escenes i li'n comenta alguns fragments, i perquè en quedi constància escriu al començament de la novel·la, damunt del títol: «Croquis d'una novel·la per Joaquim Vayreda. Notes amb llàpít de Joseph Berga» (4).

Joaquim Vayreda havia publicat amb les inicials J.V. i V.V. alguns articles de caire polític als setmanaris *El Olotense* i *L'Olotí*, òrgans del Centre Catalanista (5). També havia transcrit en aquest darrer, el director del qual era el seu germà Marià, una llegenda popular titulada *L'Amor de les tres taronges* que, segons explica al final, una vella criada de la casa havia

L'últim capítol de "Tres generacions"

Després de vint-i-tres anys

El Casal dels marquesos de... presentava son aspecte senyorial primitiu gràcies a una entera i paulatina però assídua restauració. Sos finestres gòtiques i sa porta rodona a grans doelles donaven a l'edifici riquesa i majestat. La torre, que a un dels seus ànguls s'aixecava vella ensems que robusta, acabava de ser restaurada sa teulada a quatre vessants i posat un parallamps en sa punta piramidal. Tots

los detalls que s'observaven en l'edifici i en sos accessoris exteriors com també en les plantacions de fruits i arbolats descobrien un cap intel·ligent i una voluntat persistent que ho dirigia. L'aire del benestar i de la felicitat relativa es feia sentir per tot arreu.

Pujant per la ferrenya escalinata de pedra picada i traspasant un vast recibidor adornat amb antics i casi negres quadros a l'oli i una